

AB İzleme Listesi 2023

Yayın tarihi: 4 Ekim 2023

Sonbahar Güncellemesi

Uluslararası Kriz Grubu

AB-Türkiye İlişkilerine İvme Kazandırma

Türkiye'deki demokratik gerilemeye rağmen, Ankara ile Brüksel arasındaki ilişkiler ısınıyor. Kriz Grubu, İzleme Listesi 2023 – Sonbahar Güncellemesi'ne dahil edilen bu yazıda, AB ve üye devletlerin Türkiye ile ilişkileri nasıl derinleştirebileceği ve ortak çıkar alanlarında Türkiye ile nasıl iş birliğini geliştirebileceği ele alınıyor.

Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkilerin yumuşaması, yıllardır yıpranmış olan bağların kalıcı olarak onarılması için yeni bir fırsat yarattı. Brüksel ve Ankara arasında süregelen gerilimler, hem Türkiye'nin 1999'dan beri devam eden AB üyelik sürecini hem de diğer iş birliği kanallarının güçlenmesini engelledi. Çetrefilli konular arasında iç politika (özellikle Türkiye'nin insan hakları ve demokrasi konusundaki sicili) ve dış ilişkiler (bölünmüş Kıbrıs adasında siyasi çözüm ihtiyacı vb.) yer alıyor. Avrupalılar her ne kadar Ankara'nın Mart ayında Finlandiya'nın NATO üyeliğini onaylamış olmasından memnun olsalar da, İsveç'in NATO üyeliğini geciktirmeye devam etmesini çözülmesi gereken bir başka mesele olarak görüyorlar.

Ancak bu sorunlara rağmen, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın üçüncü kez göreve geldiği ve ardından daha ılımlı ve profesyonel bir kabine atadığı Mayıs ayındaki seçimlerden sonra, Brüksel ile ilişkiler iyileşti. Bu da uzlaşmaya yönelik umutları arttırdı. Ancak, yakın vadede hızlı adımlar konusunda beklentiyi çok yüksek tutmamakta fayda var. Hukukun üstünlüğünü güçlendirecek ve Kıbrıs meselesini çözüme kavuşturacak adımlar atmadan, Ankara'nın AB'ye üyelik sürecinde ilerleme

kaydedilmesi pek mümkün görünmüyor ve yakın zamanda her iki konuda da bu yönde adımlar atılma ihtimali oldukça zayıf. Yine de belirli alanlarda ilerleme kaydedilmesi mümkün. AB ve üye devletler ticaret ve göç gibi ortak çıkar alanlarında Ankara ile daha yakın çalışırlarsa, bir yandan Türkiye'nin AB üyeliğine ilişkin uzun vadeli perspektifi açık tutarken, diğer yandan ortak barış ve güvenlik hedefleri konusunda Ankara ile daha yakın ilişkiler kurabilirler ve son yıllarda derinleşen güven bunalımını aşabilirler.

Ankara ile ilişkileri geliştirmek için AB ve üye devletler:

- Düzenli olarak yapılan üst düzey toplantılara Türkiye'yi dahil etmeli, örneğin Türk Dışişleri Bakanını AB üye devletleri üst düzey diplomatlarının gayri-resmi buluşması olan bir sonraki Gymnich toplantısına davet etmeli ve Avrupa Siyasi Topluluğu (AST) zirvelerinde Türkiye ile iş birliğini teşvik etmek için masaya somut öneriler getirmelidir.
- Türkiye-AB Gümrük Birliğinin güncellenmesi için müzakereleri başlatmayı hedefleri arasına almalı, ticaret engelleri ve Rusya'ya

yönelik yaptırımlar konusundaki anlaşmazlıkları ele almalıdır.

- Ticareti artırmak için Türk iş insanları ve yatırımcılarına daha fazla ve daha uzun süreli vizeler vermelidir. Bu adım, Ankara'nın geriye kalan kriterleri karşılama şartıyla, Türk vatandaşlarına vize serbestliği sağlanması sürecini de hızlandırabilir.
- 2020'de Doğu Akdeniz'deki gerilimleri düşürmek için bir bölgesel konferans düzenlenmesi yönünde yapılan öneriyi hayata

geçirmelidir. Bu adım, Türkiye-Yunanistan ilişkilerindeki mevcut yumuşamayı destekleyebilir ve Kıbrıs meselesinde resmi müzakerelerin yeniden başlaması ihtimali zayıfken Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler arasında diyalogu teşvik edebilir.

- Türkiye'deki dört milyondan fazla mülteci ve depremin vurduğu illerin sürdürülebilir yeniden inşası için mali yardım sağlamaya devam etmelidir.

İlişkilerde Son Durum

Yaz ayları Türkiye-AB ilişkilerinde bir yumuşamaya sahne oldu. Mart ayında Ankara'nın, bir süredir engellemekte olduğu Finlandiya'nın NATO'ya katılımının önünü açması bu sürece katkıda bulundu. Türkiye Büyük Millet Meclisi İsveç'in NATO üyeliğini henüz onaylamamış olsa da, Cumhurbaşkanı Erdoğan Temmuz ayında Türkiye'nin yıllardır geri döndürülemez bir şekilde durma noktasına gelmiş görünen AB üyeliği konusunda ilerleme kaydedilmesi koşuluyla ülkesinin İsveç'in üyeliğine yönelik itirazını geri çekeceğini açıkladı. Bunu, AB'nin komşuluk ve genişlemeden sorumlu komiseri Olivér Várhelyi'nin Eylül başında Ankara'ya gerçekleştirdiği umut vadeden ziyaretin de aralarında yer aldığı üst düzey Türkiye-AB toplantıları izledi. Bu ziyaret, AB'nin Türkiye ile ileriye dönük bir yol arayışında olduğu bir dönemde gerçekleşti. Avrupa Komisyonu, Ekim ayında yayımlanacak olan yıllık ilerleme raporuna ek olarak, bu yılın sonunda yayımlanmak üzere Türkiye ile ilişkilerdeki "son durumu" değerlendirecek ayrı bir rapor üzerinde de çalışıyor.

Erdoğan'ın bu yaz açıkça belirttiği gibi, AB üyeliği Ankara için (uzun vadeli de olsa) önemli bir hedef olmaya devam ediyor, ancak Ankara'nın Brüksel'le ilgili tek hedefi bu değil. Erdoğan'ın üçüncü kez göreve geldiği Mayıs seçimlerinden sonra kurulan yeni kabine, AB ile daha güçlü bağlar kurulmasını ülkenin artan ekonomik sorunlarını çözmede bir değişken

olarak gören deneyimli üyelerden oluşuyor. Üyelik konusunda anlamlı bir ilerleme kaydedilmesinin beklenmediği bu dönemde, Ankara AB ile daha güçlü bağlar kurmakla ve üst düzey etkileşimini artırmakla ilgileniyor.

Birkaç yıldır zaten dar boğazda olan Türk ekonomisi, Şubat ayında meydana gelen ve en az 50.000 kişinin ölümüne, milyonlarca kişinin de evini kaybetmesine neden olan yıkıcı depremlerle büyük bir darbe daha aldı. Bu deprem, Suriye'deki savaşın ardından milyonlarca mültecinin ülkeye akın etmesinden kaynaklanan birikmiş sosyal ve ekonomik sıkıntıların üzerine geldi. Ağustos ayında yıllık enflasyon yüzde 60'ın üzerinde, işsizlik ise yüzde 10 civarında seyretti. Erdoğan, karar alıcıların enflasyonu aşağıya çekeceği ve Türk Lirasını güçlendireceği umuduyla faiz oranlarının kademeli olarak düşürüldüğü soru işaretleri barındıran bir politika döneminin ardından, ortodoks ekonomik politikalara geri döndü. Seçimlerin ardından Erdoğan, başta Hazine ve Maliye Bakanı olarak atanan Mehmet Şimşek olmak üzere ekonominin başına uluslararası saygınlığı olan isimleri atadı. AB üyeliği yolu tıkanmış olsa da, Türkiye daha fazla Batılı yatırımcı çekmeyi, AB ile ticari ilişkileri geliştirmeyi ve göçmenler ile depremin vurduğu iller için daha fazla yardım alabilmeyi umuyor.

Ankara AB'ye tam olarak güvenmeye hazır olmasa da bazı Türk yetkililer, çıkarların

örtüştüğü iş birliği alanlarında ilerlemenin ilişkileri önemli ölçüde geliştirebileceğini umuyor. Deneyimli bir Türk yetkiliye göre «Bu, yeni bir fırsat. Eğer bugün ortak çıkarımızı ilgilendiren dosyalarda ilerleme kaydedecek adımlar atabilirsek, bunu daha fazla ilerleme izleyebilir». AB ile bağlarını güçlendirmek isteyen Türk yetkililer özellikle AB-Türkiye Gümrük Birliğinin güncellenmesine yönelik müzakerelerin başlatılmasına yönelik adımlar atılmasını istiyor. Ancak başkaları, AB'nin ilişkileri daha yapıcı bir yola sokmak için bir Türk yetkilinin deyimiyle “anamlı havuçlar” ortaya atmakta samimi olduğundan kuşku duyuyor; AB'nin diğer ortaklarla karşılaştırıldığında Türkiye'ye yönelik muamelesinde çelişkiler ve çifte standartlar olduğundan şikayet ediyorlar. Bazı Türk yetkililer ise Avrupa'da Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkan sağ popülist partilerin yükselişini bir başka engel olarak görüyor. Ankara'daki bazı yetkililer ayrıca Avrupa'nın Türkiye için öncelik olan güvenlik tehditlerini yeterince dikkate almadığından ve bu gruplara müsamaha gösterdiğinden şikayet ediyor. Bunların başında ABD ve AB'nin de terör örgütü listesinde yer alan PKK geliyor.

Pek çok Avrupalı yetkili ve diplomat Türkiye ile açılım olasılığına olumlu bakarken, aynı zamanda Ankara'nın AB ile bağlarını güçlendirme hedefine yönelik kararlılığının kalıcılığını sorguluyor. Yetkililerden biri, “Ankara'da AB ile yeni bir sayfa açmaktan bahsedildiğini ilk kez duymuyoruz” dedi. Türkiye'nin üyelik başvurusu uzun süredir askıda olduğu için Brüksel ve üye ülke başkentlerindeki pek çok yetkili, Türkiye'yi bir gün AB'ye üye olabilecek bir ülkeden ziyade bir güvenlik ortağı ve göçmenlerin AB'ye geçmesini engelleme konusunda önemli bir aktör olarak görüyor.

Avrupalıların Türkiye konusunda birçok endişesi mevcut. Ankara'nın demokratik açıdan gerilemesi ve bilhassa Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) bazı kararlarına, iş adamı ve insan hakları savunucusu Osman Kavala'nın yargılanması da dahil olmak üzere, riayet edilmemesi, Türkiye'nin nereye doğru

gittiğine dair Avrupa'da endişelere yol açtı. Erdoğan'ın muhafazakâr-milliyetçi tabanını mobilize etmek için partisinin 2019'da muhalefete kaybettiği İstanbul, Ankara ve diğer büyük şehirleri geri almaya çalışacağı Mart 2024 yerel seçimleri öncesinde Batı karşıtı söylemi körükleyebileceğinden endişe ediliyor. Dolayısıyla, Türkiye-AB ilişkileri konusunda ilerleme kaydetmek için dar bir fırsat penceresi olabilir.

AB yetkilileri, Ankara'nın AB ile uyumsuz olduğunu söyledikleri bir takım dış politika adımlarından da rahatsızlık duyuyor. Bir yandan Rusya'nın Ukrayna'yı topyekûn işgali Avrupa'nın güvenliğine ilişkin görüşleri değiştirdi ve Türkiye'nin kilit bir NATO müttefiki olarak önemini bir kez daha teyit etti. Ankara, Ukrayna'yı siyasi olarak ve insansız hava araçları da dahil olmak üzere silahlarla destekledi. Ukrayna'nın tahıl stoklarının bir kısmını ihraç etmesine olanak tanıyan ve şu anda yürürlükte olmayan Karadeniz tahıl anlaşmasının imzalanmasında ve uygulanmasında kilit bir rol oynadı. Ancak, Ankara, Moskova'ya karşı AB'ye kıyasla daha dengeli bir tutum sergiledi. Örneğin, Batı'nın yaptırımlarına tam olarak katılmadı, hatta Rusya ile ticaret hacmi arttı. Avrupalılar açısından, Ankara'nın Finlandiya ve İsveç'in NATO üyeliklerini desteklemekte gecikmesi de benzer şekilde güvensizliği derinleştirdi. Avrupalı bir yetkilinin ifadesiyle “Türkiye, Avrupa'da bizim için varoluşsal nitelikteki bir savaş sırasında kendi çıkarlarını ilerletmeye odaklandı”.

Kıbrıs sorunu da Türkiye-AB ilişkilerinin geliştirilmesinde önemli engellerden biri. Ankara, 2004 yılında AB'ye katılan Kıbrıs Rum yönetimindeki Kıbrıs Cumhuriyeti'ni (Ankara, “Kıbrıs Rum Kesimi” olarak ifade etmektedir) tanımıyor. AB, 2004'te adayı yeniden birleştirmeye yönelik BM arabuluculuğundaki planı Kıbrıslı Türklerin onaylaması ve Kıbrıslı Rumların reddetmesine rağmen Kıbrıs Cumhuriyeti'ni üye ülke olarak kabul etmişti. Sonraki dönemde yürütülen diplomasi, en son 2017 yılında federasyona giden yolun önünü açmayı amaçlayan görüşmelerin başarısızlığa uğramasıyla sonuçsuz kaldı. Bunu,

Türkiye'nin denizlerde Kıbrıslı Türkleri dışlayan enerji arama çalışmalarını engellemek için Kıbrıs Cumhuriyeti'nin hak iddia ettiği sulara donanma gemileri göndermesiyle denizde yaşanan gerginlikler takip etti. Bu nedenle, AB diğer önlemlerin yanı sıra 2019'da Ankara ile üst düzey diyalogu askıya aldı ve 2020'de sınırlı yaptırımlar uyguladı. Son olarak, Ağustos ayı ortasında, Kıbrıs Türk makamları, Kıbrıslı Türklerin çoğunlukta olduğu ve BM yönetimindeki tampon bölgede yer alan Pile kasabasını kuzeye bağlamak için yeni bir yol inşa etmeye başladığında adada gerginlik yaşandı. Olaylarda üç BM barış gücü görevlisi ve sekiz Kıbrıslı Türk güvenlik personeli yaralandı.

Bu süreçte, adada resmi müzakerelerin yeniden başlatılmasına yönelik girişimler tıkanmış durumda. Kıbrıslı Rumlar, iki bölgeyi, iki toplumlu bir federasyon kurulmasına yönelik görüşmeler yapılmasında ısrar ediyor. Ankara ve mevcut Kıbrıslı Türk yönetimi ise "KKTC"-nin tanınmasını da içeren iki devletli çözümü tercih ediyor. Müzakerelerin yeniden başlaması ihtimali düşükken, Kıbrıslı Rumlar üye devlet vetosunu kullanarak AB'nin Türkiye ile ilişkilerini onarma çabalarına engel oluyor. Bazı Avrupalı diplomatlar, Kıbrıs konusunda Ankara'nın yeni bir BM elçisi atanmasına onay vermesi gibi olumlu sinyallerin, Kıbrıslı Rumları Türkiye ile

AB arasında atılacak yapıcı adımları engellemekten caydırabileceğini ifade ediyor.

Kıbrıs konusundaki ayrışma süregelirken Türkiye'nin 1981'den beri AB üyesi Yunanistan ile ilişkilerinin iyileşmesi olumlu. Ankara'nın Atina ile ilişkileri, iki komşunun Ege Denizi'nde karşı karşıya geldiği 2020'den bu yana iyileşti. Ankara'nın 2020'de tartışmalı sulara bir hidrokarbon araştırma gemisi (ve on eşlik eden donanma gemileri) göndermesinin ardından her iki ülke de donanmalarını yüksek alarm durumuna geçirmişti. Bu gerginlikler, başta Fransa olmak üzere bazı AB üyesi ülkelerin de dahil olmasına yol açmış ve Türkiye'nin bu ülkelerle ilişkilerini bozmuştu. Ancak Atina ve Ankara, her ikisi de 2023'te olmak üzere, Yunanistan'da orman yangınları ve sel felaketi, Türkiye'de ise deprem felaketi yaşandığında birbirlerine yardım ettiler. Yunanistan Dışişleri Bakanı Yorgos Gerapetritis Eylül ayı başında Ankara'yı ziyaret etti ve bundan birkaç hafta sonra iki ülke dışişleri bakanları New York'ta bu yılki Birleşmiş Milletler Genel Kurulu marjında bir araya geldi. Avrupalı bir yetkili Ankara'nın ayrıca İsrail, Mısır ve Birleşik Arap Emirlikleri ile çatışmalı ilişkilerini normalleştirmek için diplomasiyi yoğunlaştırdığını ve bunun da "Doğu Akdeniz'de gerilimi düşük tutmak için olumlu bir işaret" olduğunu ifade etti.

Fırsatı Değerlendirmek

Türkiye ile AB arasındaki ilişkiler yıllardır gerilimli şekilde ilerliyor. Ancak istikrarsız bir bölgesel güvenlik ortamında gerginliğin bir nebze azaltılması bile hem taraflara hem de bir bütün olarak bölgeye fayda sağlayabilir. Ankara ve Brüksel, aralarındaki anlaşmazlıkların farkında olarak ilişkilerini yeniden inşa etmeye başarlarsa, Doğu Akdeniz'de gerilimin kalıcı olarak azaltılmasını, Ukrayna'nın desteklenmesini, Rusya'nın saldırganlığının dizginlenmesini ve belki de Moskova'nın Ukrayna'yı işgalinin neden olduğu kanlı savaşta barış için zemin hazırlanmasını ve mülteci geçişlerine ilişkin süregelen zorlukların ele alınmasını

kolaylaştırabilirler. Böylelikle, Avrupa güvenlik mimarisinin kilit ve önemli bir NATO müttefiki olan Türkiye ile iş birliği ve koordinasyona dayalı olarak şekillenmesine de yardımcı olacaklardır. Ancak, bunun için her iki tarafın da ilişkilerini güçlendirme yönünde bilinçli bir karar vermesi ve kaçınılmaz olarak yaşanacak anlaşmazlıklar sırasında da bu iradeyi sürdürmeleri gerekir. Bu, Brüksel'in kendi değerlerine sırtını dönmeye gerektiği anlamına gelmez; daha ziyade, Brüksel'in Ankara'ya ilişkin beklentilerini yönetmesini, Ankara'nın da AB'nin endişelerinin Türkiye ile ilişkilerinde kritik

gündem maddeleri arasında kalmaya devam edeceği gerçeğini kabullenmesini gerektirebilir.

Ankara istekli olduğu sürece, AB ve üye devletleri Ankara ile ilişkilerini güçlendirmeye devam etmelidir. Aşağıdaki konularda adımlar atmayı gündemlerine almalıdırlar:

İlk olarak, Türkiye ile 2019'dan bu yana askıya alınan üst düzey diyalogun yeniden başlatılması faydalı olacaktır. Türkiye Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'ı Avrupa dışişleri bakanlarının Ocak 2024'te yapılması planlanan gayri resmi altı aylık buluşması olan bir sonraki Gymnich toplantısına davet etmek iyi bir başlangıç olabilir. Türk dışişleri bakanının bu toplantılardan birine katılmasının üzerinden neredeyse beş yıl geçti. Ankara Ağustos 2023'te davet edilmeyi umuyordu, ancak bazı AB üye ülkeleri buna hayır dedi. Bir Türk yetkili, "Bir süredir AB ile anlamlı temaslarda bulunamıyoruz" şeklinde görüş belirtti. "Yukarıdan gelecek baskı faydalı olacaktır". Gymnich toplantısındaki görüşmeler, terörle mücadele ve yargı alanında iş birliği gibi konulardaki temaslara ivme kazandırabilir.

İkinci olarak AB, Türkiye ile Gümrük Birliği'nin güncellenmesinde nasıl ilerleme kaydedilebileceğine dair somut önerileri masaya koymalıdır. Avrupa Siyasi Topluluğu toplantıları bu yönde ilerlemek için bir fırsat sunabilir. 1995 yılında imzalanan Gümrük Birliği anlaşması sadece sanayi ürünlerini kapsıyor, ancak buna rağmen Türkiye ve AB arasında ticareti önemli ölçüde arttırdı. AB yetkilileri Aralık 2016'da Gümrük Birliği'nin güncellenmesi için Türkiye ile müzakerelere başlamak üzere üye devletlerden yetki istemiş, ancak o yıl Türkiye'de başarısızlıkla sonuçlanan darbe girişimi ve akabinde hükümetin aldığı sıkı önlemlerin ardından AB ile ilişkilerin bozulması ile bu projeden vazgeçmişlerdi.

Her iki taraf da Gümrük Birliği'nin hizmet ve tarım sektörünü kapsayacak şekilde genişletilmesinin ve daha etkili bir uyumsuzluk çözümü mekanizması gibi yeniliklerin eklenmesinin önemli olduğunu düşünüyor. Türk yetkililer, 2014-2015 yıllarında teknik müzakerelerde

varılan anlaşmaları, küresel ticaretin durumunu ve AB'yi 2050 yılına kadar "karbon nötr" hale getirmeyi planlayan AB Yeşil Mutabakatı gibi yenilikleri kapsayacak şekilde revize etmek istiyor. Avrupalı yetkililer buna karşı çıkmamakla birlikte Ankara'nın, zaten Gümrük Birliği kapsamında olduğunu söyledikleri ürünlere uygulanan ek vergi ve harçlar gibi ticaret engellerini kaldırmasını bekliyorlar. Bu arada Ankara, AB'nin üçüncü ülkelerle yaptığı ve Türk sanayisi üzerinde olumsuz etkileri olabilecek serbest ticaret anlaşmalarında söz sahibi olmak istiyor.

Gümrük Birliği'nin genişletilmesi için resmi bir koşul olmasa da Avrupalılar Rusya'ya yönelik yaptırımlar konusunda da Ankara'dan daha fazla uyum talep ediyor. Yaptırım uygulanan mal ve malzemelerin Türkiye üzerinden Rusya'ya geçmesinden endişe ediyorlar. Ankara, yaptırımları delen bu tür işlemleri engellemeye çalıştığını söyleyerek bunun için Avrupa Komisyonu ve Batılı başkentlerle birlikte çalıştığını belirtiyor. "Elimizden geleni yapıyoruz" diyen bir Türk yetkili, "ancak Rusya ile hassas ilişkilerimizi ve ekonomik bağımlılıklarımızı göz önüne alındığında bunu ne kadar ileri götürebileceğimizin bir sınırı var" değerlendirmesinde bulundu. Mart ayında Ankara, Türk şirketlerine Rusya'ya geçişi yasak olan ve yaptırım kapsamına giren yabancı malların bir listesini ilettili. AB ve üye devletler daha fazla uyum elde etmek için Ankara ile ikili görüşmeleri sürdürmeli ve bir yıldır faaliyet gösteren yaptırım çalışma grubu aracılığıyla bu konudaki müzakereleri ilerletmeli.

Üçüncü olarak, AB üye ülkeleri Türk yatırımcılara ve iş insanlarına daha fazla ve daha uzun süreli vize vermelidir. Bunun yapılması ticareti artıracığı gibi, tüm Türk vatandaşlarına vizesiz seyahat hakkı tanınması yönünde ilerleme kaydedilmesini de teşvik edebilir. Vize kolaylığı sağlanması, Ankara'nın AB'nin 72 maddelik listesinden 6 kriteri daha yerine getirmesi şartına bağlanan tam vize serbestliği (yani Türk vatandaşları için vize zorunluluğunun kaldırılması) ile aynı şey değildir. Öne çıkan

konulardan biri, AB'nin Ankara'dan, Brüksel'in siyasi olarak gördüğü kovuşturmalar için çok fazla alan yarattığını söylediği geniş kapsamlı terörle mücadele yasalarının değiştirilmesi talebi. AB yetkilileri daha fazla vize verilmesinin Türk vatandaşlarının batıya göçünü körükleyebileceğinden endişe ediyor. Şimdiden Avrupa'da Türk sığınmacı başvurularında artış görülmekte, örneğin Almanya'daki başvurular 2023'ün ilk sekiz ayında bir önceki yıla kıyasla üç katına çıkmış durumda. İş insanları için vize-lerin kolaylaştırılmasına odaklanmak bu alanda ilerlemek için önemli bir adım teşkil edecektir.

Dördüncü olarak, AB, Doğu Akdeniz'de gerilimi iyice azaltmayı amaçlayan çok taraflı bir konferans düzenlemeye yönelik 2020 planını yeniden hayata geçirmelidir (bu plan ilk olarak Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından önerilmiş ve daha sonra Avrupa Konseyi Başkanı Charles Michel tarafından da gündeme getirilmişti). Gerilimin yüksek olduğu 2021 yılında bu konuda yapılan görüşmeler bir yere varmadı. Ancak şimdi, Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde bir açılım mevcutken ve gerilimler düşükken, bu görüşmelerin yapılması mantıklı olacaktır. Böyle bir konferans, Ankara'nın bölgede izole edilme endişelerini gidermeye yardımcı olabilir. 2020 başlarında kurulmuş, Mısır, İsrail, Kıbrıs, Yunanistan, Ürdün, Filistin Ulusal Yönetimi, İtalya ve Fransa'yı bir araya getiren ABD ve AB destekli bir platform olan Doğu Akdeniz Gaz Forumu'ndan dışlanması Türkiye'nin bu alandaki korkularını daha da arttırmıştı. Böyle bir konferansın dikkatli bir şekilde hazırlanması gerekecek, ancak petrol ve doğal gaz da dahil olmak üzere iş birliğinin nasıl geliştirilebileceğine dair görüşmeleri ilerletme ihtimali göz önüne alındığında, bu çabaya değecektir. Taraflar Kıbrıslı Türkleri de içeren bir formül bulabilirlerse, Kıbrıs konusunda resmi müzakerelere dönülmesi ihtimalini artırabilir ya da en azından adadaki durumun daha da kötüye gitmesini engelleyebilirler.

Son olarak, AB, Türkiye'nin cömertçe ev sahipliği yaptığı (3,3 milyon Suriyeli dahil) dört milyondan fazla mülteci konusunda Ankara'nın yükünü hafifletmeli ve ülkenin depremden

etkilenen bölgelerinin yeniden inşasına destek olmaya devam etmelidir. Göçün yönetilmesinde iş birliği, son birkaç yıldır Türkiye-AB ilişkilerini ayakta tutan unsur oldu. Bugün, Türkiye'de yaşayan milyonlarca Suriyeli ve Türk vatandaşı depremlerden olumsuz şekilde etkilenmiş durumda. 2016 tarihli AB-Türkiye göç bildirisini mültecilere yardım konusunda ana çerçeve olmaya devam ediyor. Bu çerçevede AB, Türkiye'deki mülteciler için 6 milyar Avro taahhüt etti (bunun 5 milyar Avrosu ödendi). Haziran ayında düzenlenen bir konferansta ise AB'li donörler, Suriye'de yerinden edilenler ile Türkiye, Ürdün ve Lübnan'daki mülteciler için ilave olarak 5,6 milyar Avro taahhüt etti. Mart ayında AB, üye devletler ve bazı uluslararası donörler, Türkiye'ye deprem yardımı olarak 6 milyar Avro daha vaat etti. AB-Türkiye Yatırım Platformu ve Avrupa Yatırım Bankası depremin vurduğu bölgelere yönelik kalkınma yardımlarını artırarak sürdürmelidir. ■